

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Muutoksen läpiviennissä on huomioitava, että uuden HYT tunnuksen omaksumiseen menee aikaa sekä organisaatioiden toiminnassa että kuntalaisilla. Palvelutilanteet saattavat aluksi hidastua.

Kuntalaiset ja organisaatioiden henkilöstö tarvitsee muutoksesta riittävästi koulutusta ja käytännön ohjeistusta.

Henkilö tunnustetaan tietojärjestelmissä ja tietokannoissa useimmiten henkilötunnuksen perusteella. Henkilötunnuksen muuttaessa muotoaan, pitää kaikkiin tietojärjestelmiin lisätä uuden henkilötunnuksen mahdollistava tietokenttä. Siirtymäajan ajan pitää olla vanhoissa järjestelmissä molemmat henkilötunnukset mahdollistava. Uudet tietojärjestelmät voidaan toteuttaa heti noudattamaan uutta henkilötunnuksen muotoa.

Tietojärjestelmien vaatimat muutokset saattavat kasautua siirtymäaikana, jolloin sekä ICT-tuottajat että -käyttäjät ovat ylityöllistettyjä, mikä voi heijastua palvelutilanteisiin.

Riskinä on myös ICT-ammattilaisten riittävyys tarvittaviin muutostöihin koko maan laajuisesti ja kysynnän kasvusta johtuvat muutostöiden hintojen nousut.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Työryhmän esittämä muutos HETU:sta HYT:eksi kokonaisuutena on kansantalouden ja kunnan näkökulmasta kallis investointi.

Kaikista työryhmän esittämistä vaihtoehdoista (A, B1, B2) syntyisi ICT investointikustannusten lisäksi vuotuisia kustannuksia huolimatta investointien kertaluontoisista säästöistä.

Kertakustannuksiltaan kallein ratkaisu olisi A, jossa tulisi eniten muutoksia ja syntyisi myös eniten lisäkustannuksia. Kustannukset syntyvät pääasiassa tietojärjestelmien ja sovellusten tarvitsemista muutoksista (muut kustannukset mm. lomakkeet, prosessimuutokset, koulutukset, viestintä).

Tietojärjestelmien muutokset vaativat paljon sekä henkilötyötä että rahaa. Käytäntö on osoittanut, että suurien tietojärjestelmien muutostyöt vievät aikaa useita vuosia.

Muut vaikutukset

Kuntalaisille muutoksesta syntyisi ajokorttien, passien ja henkilökorttien uudistamisen tarve ja uusimisesta syntyvät kustannukset, mikäli edellytettäisiin uuden henkilötunnuksen käyttöönottoa ennen ko. dokumenttien voimassaolon päättymistä.

Aikataulu ja siirtymäajat

Suunniteltu aikataulu on liian kireä (v. 2023-2027) huomioon ottaen työryhmän esittämien lisäselvityksen tekemisen tarpeellisuuden ja koronaepidemian aiheuttaman yhteiskunnan halvaantumisen ja epidemiasta toipumisen vaatiman ajan.

Siirtymäajan tulee olla mahdollisimman pitkä. Työryhmän esittämä siirtymäaika 4-5 vuotta vaikuttaa liian lyhyeltä ajalta johtuen koko yhteiskunnan kaikkien toimijoiden tarvitsemista, eri elinkaaren iässä olevien tietojärjestelmien muutoksista eri sektoreilla ja kuntien investointeihin käytettävissä olevista määrärahoista lähivuosina.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kaavailtu hallituksen linjauksesta johtuva ja osin EU:n komission säädöksistä heijastuva muutos on mittava koko yhteiskunnan ja sen eri toimijoiden kannalta. Sen osoittavat raportissa esille tuodut kustannukset ja eri vaihtoehtojen edellyttämät tietojärjestelmien muutokset.

Yksittäinen kunta ei pysty työryhmän raportin perusteella arvioimaan muutoksen kustannusten suuruutta, vaan ainoastaan kuvaamaan muutoksen vaikutuksia eri näkökulmista. Syvempien vaikutusten arvioiminen on myös haasteellista työryhmän esittämien lisäselvitysten puuttuessa tässä valmisteluvaiheessa.

Yhtenäisellä tunnusjärjestelmällä olisi kiistatta saavutettavissa hyötyjä. Se parantaisi henkilötietojen luotettavuutta, lisäisi yksityisyys-, tieto- ja oikeussuojaa sekä tietoturvaa ja poistaisi kahden tunnusjärjestelmän haitat. Muutoksella tavoitellaan paitsi laajempaa käyttäjäryhmää (opiskelijat, matkailijat, maahanmuuttajat paremmin palvelujen piiriin), mutta myös parempaa tietoturvaa ja sitä kautta tunnusten rikollisen käytön vähentämistä. Taustalla vaikuttavat myös digitaalisten palvelujen kehittyminen ja sen edellyttämät muutostarpeet. Raportissa esitettyihin hyötyihin organisaatioiden ja kuntalaisten kannalta voidaan yhtyä.

Työryhmän raportin perusteella muutoksen läpiviemisen kustannukset maksaisivat kukin toimija budjetillaan ja kansalainen omista varoistaan.

Useat kunnat kamppailevat vähenevien verotulojen ja suurien investointitarpeiden paineissa. Lisäksi parhaillaan elettyä koronaepidemia on heikentänyt kuntien taloutta (tulojen lasku, palvelujen järjestämisen lisäkustannukset, erityisesti sosiaali- ja terveystenonon kasvu). Selviytyminen epidemiasta edellyttää valtion taloudellista tukea kunnille. Tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa henkilötunnuksen uudistamishanketta ei voida pitää kiireellisenä. EU:n v. 2023 edellyttämä yhteinen digitaalinen palveluväylä on raportin mukaan tehtävissä Suomi.fi palvelun kautta. Kun uudistus on lähtöisin valtiolta ja kunnat joutuvat uudistuksen toteuttamaan, niin olisi kohtuullista valtion osallistua tietojärjestelmien muutosten kustannuksiin ainakin niiltä osin, kun muutoksia joudutaan tekemään tietojärjestelmän elinkaaren aikana pelkästään henkilötunnuksen uudistamisen vuoksi.

Tietojärjestelmien muutokset tulee sallia tehtäväksi niiden luonnollisen uusimisen ja kehitystyön yhteydessä, jolloin kustannukset jäisivät pienemmiksi ja säästyttäisiin ylimääräiseltä työltä ja hukkaainvestoinneilta. Vastaavasti kuntalaisille tulee sallia mahdollisuus uusida dokumentit (passi, henkilökortti, ajokortti ym.) ko. dokumentin voimassaoloajan sisällä niin, että uusimisesta ei aiheudu henkilötunnuksen uudistamisesta johtuvia lisäkustannuksia.

Sarlomo Sirkku
Imatran kaupunki - Konsernipalvelut